

VIRTUAALMAAILM ja EETIKA

Täna, 11.detsembril tähistame esmakordselt Tallinna Tervishoiu Kõrgkoolis eetikapäeva. Eetika on olnud viimastel kuudel Eesti meedias populaarne teema. Isegi riigikogulased pelgavad eetikakoodeksit: hirm käitumise ja sõnakasutusega üle piiri minna toob kaasa vastutuse, ja võimalik, et ka nahutamise. Inimesed ei salli reegleid, mis võtavad vabaduse toimida nii, nagu nendele meeldib ja nagu nendel on kombeks elada, käituda ja väljenduda. Perfektne olla on raske. Kõike, mida tohib ja mida ei tohi, ei ole võimalik ette kirjutada.

Eetika või ebaeetika on meisse sisse kirjutatud juba lapseas. Eksimusi tuleb ikka ette, aga inimesed saavad ju tunnistada oma vigu ja paluda vabandust. Sageli ei ole aga julgust tehtud vigu tunnistada.

Kas ka virtuaalmaailmas suhtlemine vajab eetikakoodeksit? Virtuaalne maailm annab teistmoodi käitumise vabaduse: siin võib jääda anonüümseks ja materdada inimesi, kes sulle ei meeldi, või välja elada oma raevu kedagi solvavate kommentaaridega häbistades. Virtuaalmaailmas oled sa iseenda tõeline mina, sest võid esineda kellena tahes, kasutada sellist sõnavara ja isikupärast kirjutamise vabakunsti, mida sina õigeks pead, levitada fotosid ja materjale, mida sa reaalses elus peidaksid.

Ka virtuaalsel suhtlemisel on oma kultuur. Iga e-kiri, ülespandud kirjatükk, suhtlusportaalil avaldatu või foto iseloomustab autori haritust, tema mõttemaailma ja sisemist kultuuri. Kui suulise suhtlemise käigus öeldu võib kaotada oma jõu üsna ruttu (kui sõnaga pole püütud just tappa), siis e-materjale saab lugeda-vaadata sageli ka aastate pärast.

Katrin Aedma, suhtlemistreener, on öelnud oma raamatus „Virtuaalse suhtlemise kultuur“ järgmist: „Ütle, milliseid kirju sa oma arvutist saada, ja ma ütlen, mis inimene sa tegelikult oled...“

Mõtteid Katrin Aedma raamatust „Virtuaalse suhtlemise kultuur“:

- Elus on mitmeid kirjutamata reegleid, ka elektroonilise suhtlemise puhul on omad reeglid, mis aina selgemalt välja kujunevad. Need on viisakusreeglid.
- Näost näkku suhtlemisel lisandub kehakeel ja hääl. Elektroonilise suhtlemise puhul antakse emotsioonid edasi kirja pildis. Mõtte edasiandmine toimub sõnade ja lausetega, mida iseloomustavad väljendite valik, lause ja kogu kirja ülesehitus, kirjavahemärgid ja emotikonid. Kirja visuaalne pool peab olema esteetiline ja silmaga haaratav.

<http://birgitvis.weebly.com>

- Peamine, mis tuleks meelde jätta: elektrooniline suhtlemine on analoogne iga teise suhtlemisviisiga ning selle juures kehtib tava suhtluse viisakus, õigekirja reeglistik ja kirja kirjutamise etikett.
- Ära tee midagi sellist, mida sa päris elus ei teeks!

Kersti Kald, Rae valla piirkonna politseinik, hoiatab:

„Anonüümsus, mis arvuti taga istudes tekib, on näiline, sest igast tegevusest jäävad järele jäljed, mida on võimalik tuvastada“.

Elu koosneb suurest hulgast kokkulepetest. Olge isiksused, kuid jääge viisakaks!

Mihhail Lotmani, semiootiku ja riigikogu liikme mõtteid:

- Maailm meie ümber muutub tormiliselt ning mitte ainult üksikud seadused, vaid kogu juriidiline raamistik ei suuda nendele muutustele järele jõuda.
- Virtuaalne maailm ei ole enam vaid osa sellest, mida Karl Popperi terminoloogias nimetatakse kolmandaks maailmaks. Ka virtuaalses maailmas loodud teostel on reaalne, sealhulgas rahaline väärtus. Ka kuritegevus virtuaalmaailmas on reaalne, aga mitte vaid kontseptuaalne kuritegu.
- Varastada ei ole hea. Isegi siis, kui keegi ei näe. See võib tunduda ahvatlev, kuid karistamata vargus ruineerib nii üksikisiku kui ka ühiskonna moraali. Piraatlus on vargus, ehkki tundub, et nagu poleks: ma ei võta ju kellegi käest ära, vaid tõmban õhust. See ei ole nii, ja ma ei hakka pikemalt seletama, miks.

(Mõtted on pärit Mihhail Lotmani blogipostitusest, mille avaldas Postimees).

Netikett

Sõna „netikett“ on pärit Ameerikast ja koosneb kahest sõnast: *NET* (võrk) ja *etiquette* (etikett). Seega on tegemist suhtlemise reeglitega internetis.

See sõna tekkis informatsiooniaja alguses. Aja jooksul on võrgus välja kujunenud terve hulk reegleid. Nagu internet ise, muutub ka netikett kiiresti ning selle aluseks on kuldreegel „Ära tee teistele seda, mida sa ei taha, et sinule tehtaks“. Netikett ei ole üheselt formuleeritud, kuid internetiteenuste kasutamine annab kiiresti asjast ettekujutuse. Samas ei ole olemas mingit kindlat ja püsivat reeglit, mis kehtiks igal ajal ja igas ringkonnas.

Kõik need reeglid on vaidlustatavad, kuid siiski on sõnastatud nn arvutikasutaja **10 käsku**. Need on järgmised:

- **Sina ei tohi kasutada arvutit teise inimese haavamiseks.**

- Sa ei tohi ennast vahele segada teise inimese arvutitöösse.
- Sa ei tohi ringi nuuskida teise inimese failides.
- Sa ei tohi kasutada arvutit varastamiseks.
- Sa ei tohi kasutada arvutit vale tõendusmaterjali loomiseks.
- Sa ei tohi kopeerida tarkvara, mille eest pole maksnud.
- Sa ei tohi kasutada teiste inimeste arvutiressursse ilma vastava loata.
- Sa ei tohi omastada teiste inimeste intellektuaalset vara.
- Sa pead mõtlema enda kirjutatud programmi sotsiaalsetele tagajärgedele.
- Sa pead arvutit kasutades näitama üles austust ja lugupidamist teiste inimeste vastu.

Veel mõned üldreeglid:

- Ärge unustage, et räägite inimesega.
- Kasutage standardeid, mida te kasutate reaalelus.
- Austage teiste kasutajate arvamust ja hinnake nende aega.
- Säilitage oma hea reputatsioon ka internetis.

[\(http://www.pm.ee/netikett/](http://www.pm.ee/netikett/)

<http://si2000.beringisland.ru/sec-ng.shtm>

Arvo Valtoni aforisme:

Et kasutada oma tarkust, ei tuleks karta oma rumalust.

Viisakusreeglid peaksid kehtima ka inimese erinevate sisemiste „minade“ omavahelises suhtlemises.

Tihti näidatakse just naerdes hambaid.

Õppige võõrsõnu, nende taha saab varjata mõttetust.

Sõna abil saab valitseda, kui ei olda ori.

Mõisteväljade paisutamine paljutäenduslikkuse ja nüansirikkuse suunas võib mõiste viia lõpuks surnud punkti.

Grammar is not for everyday use – näide teaduse privileegidest.

Heatahtlik nali on terviseks! Patsiendi eetikakoodeks

1. Ära looda, et arst jagab sinu kannatusi.

Patsiendi kannatustele kaasaelamine võib põhjustada tema hinnatava teadusliku erapooletuse kaotamise.

2. Ole kogu aeg rõõmsameelne.

Sinu arstil on kiire ja raskesti talutav elu ning ta vajab leebet suhtumist ja pidevat rahustamist.

3. Püüa kannatada selle häda käes, mida ravitakse.

Pea meeles, et arstil on vaja hoida oma erialast reputatsiooni.

4. Ära kunagi palu selgitada, miks ja mida arst parajasti sinuga teeb.

On äärmiselt ülbe eeldada, et selliseid tähtsaid toiminguid saaks üldse selgitada nii, et sina sellest aru saaksid.

5. Ära kunagi kurda, et ravi ei too kergendust.

Sa pead uskuma, et arstil on tekkinud sinu tegeliku haiguse kohta sügav arusaam, mis on lihtsalt tähtsam kui sinu võib-olla juba kogetud püsiv töövõimetus.

6. Hakka kohe tegelema eksperimentaalravi kirjeldavate teostega.

Olgugi et sa ei saa operatsioonist otsest abi, siis selle baasil valminud uurimus äratab kindlasti laialdast huvi.

7. Maksa saadud tervishoiuteenuse arved kohe ja rõõmsasti.

Arvete tasumist tuleb võtta kui privileegi tervishoiutöötajate heaolu tagamiseks.

8. Ära kannata vaevuste käes, mida sa ei saa endale lubada.

On selge jultumus, kui saad haiguse, mis ei ole sulle taskukohane.

9. Ära too kunagi esile puudusi, mis on tulnud päevavalgele arsti määratud ravikuuri käigus.

Patsiendi-arsti suhted on salastatud ja sul on püha kohus kaitsta arsti puuduste paljastamise eest.

10. Ära kunagi sure arsti kohaloleku ajal või tema raviprotseduuri käigus.

See põhjustab arstile tarbetut ebamugavustunnet ja piinlikkust.

(Internetimaterjali „A Code of Ethical Behaviour for Patients“ on tõlkinud Ene Kotkas).

Eetikakomisjon

Koostaja: E. Kotkas

Küljendaja: R. Orumaa